

Thursday Night Mishmar

בענין מצות צריכות כוונה

מראה מקומות (א) : From last week

-- ראש השנה כ"ח. שלחו ליה ... כ"ח : איתביה

-- טור או"ח ס' תקפ"ט – בית יוסף ד"ה וצריך (ובעיקר מ"וכתב רבינו שמואל")

-- סוכה ל"ט. - תוס' ד"ה עובר "שיתכוין שלא לצאת"

-- טורי אבן – ראש השנה כ"ח : ד"ה מצות א"צ כוונה

מראה מקומות (ב) : New for this week

-- סוכה פרק ג' משנה ח' – תוס' רעק"א, אות ח' [כ"ו]

-- חזון איש או"ח (מועד) – מס' פסחים ס' קכ"ד (דף קי"ד) : ד"ה זאת אומרת

-- קובץ שיעורים חלק ב' – ס' ל"ג אות א', ב'

וצריך שיכוין התוקע וכו'. צ"כ בתרא דר"ה [ג ע"ג]:
 מ"ש אלמא בעינן דעת שומע שיכוון לצאת ודעת משמיע. אע"ג
 דמרי זירא אין ראיא אלא דבעינן דעת משמיע, מ"מ נלמוד דעת
 שומע במכל שכן, דכיון דבעינן דעת המשמיע שיכוון על זה להזיאו כל
 שכן דבעינן שהשומע עצמו יכוין ללכת
 בתקיעה זו והא עיקר מלוא הוא בשומע, ובסמוך שכתב הילכך המתעסק וכו' עד
 והשומע ממנו לא ילא הוא לרבותא לומר
 שאף שיכוין השומע ללכת אפילו הכי
 לא ילא וק"ל:

לנשים היולדות קודם שיתקעו בבית הכנסת כדי שיוציא
 התוקע גם את עצמו. ואבי העזרי [ר"ה סי' מקלד] כתב
 שאפילו אחר שיצא יכול לתקוע להם ולהוציא השופר
 בשבילם (ג) אפי' דרך רה"ר ולזה הסכים א"א ז"ל:
 ז (ג) המודר הנאה מחבירו מותר לתקוע לו תקיעה של

את עצמו. וכ"כ הגהות מיימוני [שופר פ"ג אות א] פסק ר"ת וכל רבומי
 אחריו כר' יוסי. ומיהו ה"מ לתקוע לעצמן דומיא דסמיכה דשרי להו
 משום נחת רוח אע"ג דקל"ת נראה כעבודה בקדשים הכל נמי אע"ג דקל"ת
 נראה כחילול י"ט שריא, אבל אחר שכבר תקע לא יתקע להן דאין אומרים
 ללכת טעמו בעבור נחת רוח, כיון דכבר
 ילא ידי חובה ואינו חייב בדבר, התוקע
 לה הרי זה חילל יו"ט וכ"כ ר' אליעזר
 ממין [בספר יראים] והגאונים וכן הורה
 הר"מ, ואמר שהרובה לתקוע לנשים
 צריך לעשות קודם שיתקע ש"ג בעד
 שלא ילא ידי"ח הוא בעצמו ואם הממין
 עד לאחר שילא ידי"ח הוא בעצמו אסור
 לתקוע להן ודלא כראצ"ה שהמיר הדבר
 עכ"ל. והסמ"ג [עשין מב] ג"כ לא הביא
 אלא דברי רא"מ בלכ"ד:

מצוה דמצות לאו ליהנות ניתנו: ח, ט וצריך שיכוין התוקע להוציא השומע שאם תקע
 ולא כיון להוציא לא יצא דא"ר זירא לשמעיה (ז) איכוון ותקע לי פי' התכוין להוציאני
 אלמא בעי דעת שומע שיכוין לצאת ודעת משמיע שיכוין על זה להוציא. ולית הלכתא
 כרבא דאמר התוקע לשיר פי' לשורר ולא נתכוין לתקיעת מצוה יצא דקי"ל מצות צריכות
 כוונה וכ"כ בהלכות גדולות. הלכך המתעסק שאינו מכוין לתקיעת מצוה אלא מלמד
 לאחרים לתקוע לא יצא והשומע ממנו לא יצא: והני מילי דבעינן שיכוין בפרט להוציא

ומ"ש רבינו בשם ראב"ה. כן כתב
 הרא"ש [שם] וז"ל וראצ"ה [סי'
 מקלד] כתב כיון דנשים סומכות רשות
 אע"ג דדמי קל"ת לעבודה בקדשים ה"ה
 [לרשות הרבים מציית הכנסת] כדי לתקוע
 להם וכן נ"ל דלא גריעא אשה מקטן שלא הגיע
 לחינוך דמתעסקין בהם כדי שלמדו כ"ש לנשים דמכוונות למלוא עכ"ל הרא"ש. וכ"כ המרדכי [סי'
 מעיטן]: ולענין הלכה כדאי הם לסמוך עליהם, כ"ש במקום דאיכא רבנותא דסברי כוותיהו כמו שנבאר בסמוך. ועוד דטעמא דראצ"ה והרא"ש
 טעמא דמתסביר הוא ומיהו טוב שלא לבדך כיון דפלוגתא הוא ספק ברכות להקל (ב):

ז המודר הנאה מחבירו מותר לתקוע לו תקיעה של מצוה וכו'. מימרא דרבא דפרק ראוהו צ"ד (כח ע"א): וכתב הר"ן [ו ע"ג ד"ה אמר רבא]
 וז"ל כתב הר"ה [המאור ז ע"א ד"ה אמר רבא] דכי שרי דוקא בתקיעות דר"ה שהם מלכות מן התורה אבל בתעניות לא. ולפי דבריו אף
 בתקיעות דר"ה צריך לדקדק לפי שיש בהן מדרבנן. אלא שאין מחוורין דבריו דמ"מ מלוא איכא. ומיהו מסתברא לי דכי אמרינן מותר לתקוע לו
 תקיעה של מצוה דוקא כגון שהוא תוקע מאליו להזיאו המודר הנאה אבל כל שא"ל המודר תקע לי והזיאי אסור דשליחותיה קא עבדי, וראיה לדבר
 מדאמרינן בפרק אין בין המודר (לה ע"ב) גבי הא דאיבעיא לן התם הני כהני אי הוו שלוחי דידן או שלוחי שמיא למאי נפק"מ למודר הנאה אי
 אמרת שלוחי דידן הא קא מהני ליה ואסור. ואמרינן נמי התם (לו ע"ב) אלא לדעתיה דבעל הכרי הא קא מהני ליה דקא עבדי שליחותיה אלמא דכל
 היכא דקא עבדי שליחותיה אסור, אלא ודאי הכא בתוקע מעצמו שלא בשליחותו של מודר עסקינן:

ח, ט וצריך שיכוין התוקע להוציא השומע וכו'. בפרק בתרא דר"ה (ג ע"ג) מנן המתעסק לא ילא והשומע מן המתעסק לא ילא, ובגמרא
 (ג ע"ג) המתעסק לא ילא הא תוקע לשיר ילא לימא מסייע לרבא דאמר התוקע לשיר ילא דלמא תוקע לשיר נמי מתעסק קרי ליה,
 ואמאי דתנן השומע מן המתעסק לא ילא דייק [שם] אבל השומע מן המשמיע לעצמו מאי ילא לימא תיהו תיובתיה דר' זירא דא"ל ר' זירא לשמעיה
 איכוין ותקע לי ומשני דלמא אידי דתנא רישא מתעסק תנא סיפא נמי מתעסק. ובפרק ראוהו צ"ד (כח ע"א) שלחו ליה לאבוי דשמואל כפאוהו ואל
 מנה ילא אמר רבא זאת אומרת התוקע לשיר ילא כלומר דמלכות א"כ כוונה, ובתרא הכי גרסינן [סוף ע"ג] א"ל ר"ז לשמעיה איכוין ותקע לי פי'
 תתכוין לתקוע בשמי להזיאי ידי חובתי. ואוקימנא להא דר"ז כרבי יוסי דתניא שומע שומע לעצמו ומשמיע משמיע לפי דרכו א"ר יוסי כמה דברים
 אמורים בש"ז אבל ביחיד לא ילא עד שיכוון שומע ומשמיע וטעמא משום דש"ן דעתיה אכ"ו. והר"ף [ו ע"ג] לא הביא דברי רבא אלא דברי
 ר"ז. וכתב הרא"ש [פ"ג סי' יא] דהיינו משום דס"ל דהכי הלכתא אע"ג דרבא והנך דשלחו לאבוי דשמואל סברי דמלכות א"כ כוונה, הלכה כר"ז דפליגי
 ביה תנאי בפרק ע"פ (פסחים ק"ד ע"ג) גבי ירקות ור' יוסי סבר מלכות כוונה וה"נ קאמר רבי יוסי בשמעתי [כט ע"א] ור' יוסי נימוקו עמו
 וכן פסק בהלכות גדולות [סוף הל' ר"ה]. וגרסינן נמי בירושלמי היה עובר אחורי ביהכ"נ וכו' הדא אמרה מלכות כוונה ותניא נמי [כט ע"א]
 נתכוין שומע ולא נתכוין משמיע וכו' עד שיכוין שומע ומשמיע, ואע"ג דשניניהו רב אשי שינוי דחיקי טינהו ופשטא דמתניתין וברייתא לא כוותיה.
 הלכך אזלינן לתומרא ובעינן דעת שומע ומשמיע ואם תקע להזיאו את עצמו אין חזירו השומע התקיעה יוצא עד שיכוין לו. וה"מ יחיד אבל ש"ן
 כיון דדעתו אכ"ו לא בעינן עד שמתכוין ליה גופיה עכ"ל. והר"ן [על הר"ף שם ד"ה והנך אלפסין] כתב שיש סוברים לומר דלא פליגא דר"ז אדרבא
 דלא אמר ר"ז איכוין ותקע לי למלוא אלא שצריך כוונה לשמוע ולהשמיע לשם תקיעת שופר כל זהו אפי' שלא לשם מלוא ולעולם כוונה מלוא לא
 בעינן אבל בעינן כוונה לשמוע ולהשמיע, ויש שדינן כן מלשון הר"ף. והר"ה [המאור ז ע"א ד"ה לפום] הקשה דודאי מדאוקימנא להא דר"ז כר"ז
 דאמר דיחיד לא ילא עד שיכוין שומע ומשמיע משמע דר"ז בעי כוונה מלוא כר"ז, ואף רש"י [כט ע"א ד"ה איכוין] פירש כן תקע לי להזיאי ידי
 חובתי משמע דס"ל דר"ז פליגא אדרבא. לפיכך כתב הרמב"ן [מלחמות ז ע"א ד"ה ורבינו] דר"ז סבר מלכות כוונה לומר ללכת וכוותיה נקטינן.
 וכ"פ הרמב"ם צ"כ מהלכות שופר [ה"ד] דצריך שיכוין משמיע להזיאו שומע ללכת הא לא"ה לא ילא אבל דעת הרבה מן הגאונים דקי"ל מלכות
 א"כ כוונה וכ"ד הרשב"א ז"ל. וכתב רבינו שמואל דאע"ג דאמרינן מלכות א"כ כוונה ה"מ בפתח א"כ כוונה ה"מ בפתח א"כ כוונה ה"מ בפתח א"כ כוונה ה"מ בפתח
 רבינו שמואל כתב ג"כ ה"ר יונה בסוף פ"ק דברכות [ו ע"א מפי הר"ף ד"ה ורבינו] גבי פתח דתמרא וסיים דשיכרא וכתב עוד שם [ד"ה אמנס]
 דאפי' מי סבור דמלכות א"כ כוונה ה"מ בדבר שיש בו מעשה אבל במלוא שחלויה בחמירה בלכ"ד ודאי צריך כוונה שהחמירה היא בלב וכשאינו מכוין
 בחמירה ואינו עושה מעשה נמלא כמי שלא עשה שום דבר מהמלוא. ובאהל מועד [שער ר"ה ויה"כ נביח ח] כתב העושה מלוא ואינו רוצה ללכת בלכות
 עשה לא ילא וכ"כ רבומינו הרפפמיס והרשב"א ז"ל [שם]. והרא"ה אומר שאפי' כוות שאינו רוצה ללכת ידי אותה מלוא ילא ותוק סברא זו בראיות צ"כ

דרכי משה

(ב) וכן מהר"ל [הל' שופר סי' יד] פסק כדברי ראב"ה והרא"ש וכתב דאין לתקוע לנשים עד אחר שתקעו בצבור ולא קודם לכן, מיהו אם היא יולדת או חולה

פסחים גבי כפאווה פרסיים ואכל מלה ע"כ. וכבר כתבתי שה"ר יונה הביא דברי רבינו שמואל משמע דס"ל כותיה וכיון שכן לא חיישין לדברי הרא"ה בזה: ולענין הלכה כיון דהר"ף והרמב"ם והרא"ש מסכימין דמלוות לריכות כוונה הכי נקטינן: ודע שאע"פ שהרמב"ם כתב גבי שופר דבעי כוונה, בהלכות חמץ ומלה כתב בפ"ו [ה"ג] שאם אכל מלה בלא כוונה כגון שאנסוהו גויים יאל יד"מ, כבר כתבתי ישוּב דבריו נס"י תע"ה וד"ה כתב הרמב"ם:]

וב"ש רבינו בשם רב שרירא. נראה שטעמו כאותם חכמים שכתב הר"ן שהיו סבורים לומר דלא פליג דר"ז אדרבא: אהא דתנן [כ ע"ב] היה עובר אחורי בית הכנסת ושמע קול שופר אם כיון לבו ולא ואם לאו לא יאל. כתב הר"ן [ו ע"א מדפי הר"ף ד"ה ירושלמין ירושלמי [פ"ג ה"ז] א"ר יוסי בר טינא לא אמרן אלא בעובר אבל בעומד חזקה כיון (ג): אם שמע מקלעת התקיעה בכוונה ומקלעתה שלא בכוונה. כתבתי בסוף סימן תקפ"ז:

סימן תקצ: סדר תקיעה והכשרה דתנן וכו'. נפ' בתרא לר"ה [סג]: אבל תרועה לא ידעינן מאי היא וכו'. שם אוקימתא דלזבי דבהא פליגי תנא דמתניתין ותנא דברייתא דמר סבר גנוחי גנח ומר סבר ילולי יליל:

וב"ש דמספקא לן נמי אם הוא שניהם כאחד. אוקימתא דתלמודא לשם [לד ע"א] אליבא דר' אבהו למאי דאמרינן דקיסרי דמספקא ליה דילמא גנח ויליל. ויש לתמוה דכיון דחזינן דלא פליגי תנאי אלא אי גנוחי גנח או ילולי יליל וליכא תנא דקאמר דתרועה הוי גנוחי ויליל א"כ ר' אבהו למה מספקא ליה דבהכי עפי. ו"ל דלאו ספקא ממנש קאמר לענין דינא אלא לחלוקי המנהגים קורא ספק, וכמ"ש כל המפרשים על שם רבינו האי דדבר תורה לכולי עלמא התרועה ענין בניהו הוא מה לי בגניחה ומה לי בילילה ובכל ענין יולא יד"ח תרועה, אלא דתנא דמתניתין היה שונה התרועה יצבות כמנהג הכבי של מקומו ותנא דברייתא היה שונה בגניחה כמנהג הכבי של מקומו, וכדי שלא [יהא] נראה כאגודות אגודות תיקן ר' אבהו שיהיו תוקעין כל ישראל מש"ח תר"ח, ולא"כ יש לומר שאגב זה תיקן נמי שיהו תוקעין נמי מש"ח, דכיון דנראה לספק שמא התרועה היא גנח ויליל כמנהג הכבי של מקלעת בני אדם הילכך כדי שלא ליתן פתחון פה לשום ספק תיקן ג"כ מש"ח. וכן נראה מדברי הר"א מורמי [בניאורו לשם"ג הל' שופר]. אכן להרמב"ם [פ"ג ה"ב] והסמ"ג [עשין מב] דס"ל דספק ממנש לענין דינא קאמר קשיא ולריך עינן:

זה השומע ביחיד התוקע אבל שליח ציבור התוקע מסתמא דעתו להוציא כל השומעין דתנן היה עובר אחורי בית הכנסת ושמע קול שופר או קול מגילה אם כיון לבו יצא ואם לאו לא יצא. והר"ף גיאות פסק כרבא דמצות אין צריכות כוונה ותוקע לשיר יצא ומתעסק היינו טעמא דלא יצא שלא נתכוין לשמוע אלא לתקיעה בעלמא וכן פסק ר"ח [ב] ורב שרירא שדר ממתיבתא דהלכתא כרבא ומיהו מדאשכחן לרבי זירא דאמר לשמעיה איכוין ותקע לי אמרינן לא לעביד לכתחילה אלא יכוין במצוה ואם לא נתכוין יצא.

סימן תקצ

סדר התקיעה והכשרה ואם טעה בסדרה

א סדר תקיעה והכשרה דתנן סדר תקיעה (א) ג' של שלש שלש דג' פעמים כתיבי תרועה בתורה ב' ברה"ה ואחת ביובל וילפינן ר"ה מיניה ובכל תרועה ילפינן מקראי שיש תקיעה לפניה ולאחריה הרי ג' פעמים תקיעה תרועה תקיעה, ותקיעה ילפינן מקרא (א) שהוא העברת קול פשוט ב אבל תרועה לא ידעינן מאי היא אלא מדמתרגמינן תרועה יבבא אלמא שהוא בקול שאדם משמיע כשהוא בוכה ומיילל דילפינן מאימיה דסיסרא דכתיב בה ותיבב ועדיין אין אנו יודעין אם הוא כאדם הגונח מלבו כדרך החולה שמשמיע קולות קצרים קול אחר קול ומאריך בהם קצת והוא הנקרא גנח או כאדם המיילל ומקונן שמשמיע קולות קצרים כתופים זה לזה והוא הנקרא יליל או אם הוא שניהם כאחד, (א) [אי] הלכך מספיקא אנו עושין הכל תקיעה וג' שברים שהוא גנח וקול אחר שיש בו קולות קצרים שהוא יליל ואח"כ תקיעה ועושין כן ג"פ ואחר כך תש"ת ג"פ שאם תרועה היא שברים לא

סימן תקצ: א סדר תקיעה והכשרה דתנן סדר תקיעה ג' של ג' ג' משנה נפרק בתרא לר"ה (ב) ע"ב) סדר תקיעות שלש של ג' ג'. ופירש"י ג' של ג' ג', תקיעה תרועה ותקיעה לכל אחת ואחת: וב"ש דג"פ כתיבי תרועה בתורה וכו'. שם ת"ר מנין שנשופר ת"ל ויקרא כה, ט והעברת שופר תרועה ומנין שפשוטה לפניה ת"ל והעברת שופר תרועה ומנין שפשוטה לאחריה ת"ל [סג] תעבירו שופר ופירש"י והעברת, פשוטה משמע העברת קול אחד. תעבירו שופר, הרי העברה תחילה וסוף ותרועה כתיב בינתיים. ומנין לשלש של שלש שלש ת"ל והעברת שופר תרועה, שנתון וזכרון תרועה [שס כג, ד], יוס תרועה יהיה לכם [נמדנד כט, א]. ומנין ליתן את האמור של זה בזה ושל זה בזה ת"ל שבעי שבעי לגו"ש הו' כ"ד שלש שהן תשע. ופירש"י מנין שלש של שלש שלש שנתון, לכל אחד פשוטה לפניה ופשוטה לאחריה. ומנין ליתן את האמור של זה בזה וכו', לפי שלש תרועות הללו לא נאמרו במקום אחד שהשמים נאמרו כר"ה והאחת ציובל ומנין ליתן האמורות ציובל כר"ה שיהו כאן וכאן שלש. שבעי שבעי לגו"ש, נאמר כר"ה [ויקרא כג, ד] נחדש השבעי ונאמר ציובל [שס כה, ט] והעברת שופר תרועה נחדש השבעי:

וב"ש אבל תרועה לא ידעינן מאי היא אלא מדמתרגמינן יבבא וכו'. שם אמאי דתנן שיעור תרועה כשלוש יצבות בגמרא והתניא שיעור תרועה כג' שברים אמר אביי ביה ודאי פליגי דכתיב [נמדנד כט, א] יוס תרועה יהיה לכם ומתרגמינן יוס יצבא יהא לכוון וכתיב בלמיה דסיסרא [שופטים ה, ח] בעד החלון נשקפה ותייבב אם סיסרא מר סבר גנוחי גנח ומר סבר ילולי יליל. ופירש"י גנוחי גנח, כאדם הגונח מלבו כדרך החולים שמארכיס בגניחותיהם. ילולי יליל, כאדם הנוכח ומקונן קולות קצרים סמוכים זה לזה:

וב"ש רבינו דמספקא לן נמי אם הוא שניהם כאחד הלכך מספיקא אנו עושים הכל תקיעה ושלוש שברים וכו'. עד על כן צריך תשר"ת ג"פ ותש"ת ג"פ ותר"ת ג"פ. כל זה פשוט גבי הא דאיתא ת"ם [לד ע"א] דאמרינן דני אבהו דקיסרי תשר"ת וכו'. וא"ת כיון דמשום

דרכי משה

(ג) כתב מהרי"ל [שס פ"ג] דצריך להשומע ליהור שלא יפסיק כלל תוך התקיעה, אפילו כיחו וניעור אסור לרוק, ולא יפסיק משמוע דבעינן ראשו וסופו של כל תקיעה ותקיעה, לכן יהוד מלאכול דברים המביאים לידי כיחו וניעור, לכן היה מהרי"ל נוהר מלאכול אגוזים כר"ה:

דרישה

[ב] ורב שרירא שדר ממתיבתא וכו'. כתב ב"י ז"ל נראה שטעמו כאותן חכמים שכתב הר"ן שהיו סבורים לומר דלא פליגי ר' זירא ורבא עכ"ל. וקשה דמאי ענין לענין הא טעמא דר' זירא ורבא עכ"ל. וי"ל דתנא דמתניתין דמספקא ליה דילמא גנח ויליל

פרישה

שיכוין להוציא השומע ולכן סיים ולית הלכתא כרבא כו'. (ה) וא"א ז"ל פסק וכו'. עיין מה שכתבתי לעיל סימן תע"ה [דרישה אות ב]:

צינונים

אפילו אחד. מ"י וכו' ע. ס. ה אין אוגדין. ל"ו ע"ב ל"א ע"א. אפילו בחום. מ"י פ"ו מהל' לולב הל' י"א י"ב. ס"מ"ג עשין מ"ד טו"ש"ע או"ם סימן מ"ח"ה סעיף א'.

שינויי נוסחאות

כל מקום; נמשכ"ב ליחא נטעות ועי' לגיל ל"א כ'. אפילו (אחד) בשתי ידיו. כ"מ כ' .. ידיו; כ"מ"ק ליחא וכן ליחא כ"מ"ג ד"ר ועי' מ"ט"ט וכפי המשנה להרמב"ם. ח אלא במינו. נמשד"י .. במינו וכ"ה כמ"ן; כ"מ"ק נטעות סופר .. במינו. אפילו במשיחה. וכ"ה נמשד"י וכ"מ"ק וכ"ה מינין ב' ובמשד"י וכ"ה גמ' גמ' וכ"ה כ"מ"ק וכ"ה"ש וכ"ה"ש ר"ד וכן הוא נמשכ"ב ד' פירו, ויחילא כפ"ל נאסיל וקושטא; נמשכ"ב ד' האחרונים (ע"י דפוס קהלמל) .. בחוט במשיחה וכ"ה כ"מ"י מינין א' (וס... המשיחה כמו שהוא נל"ז ס' ע"י ועי' רש"י ומ"ט); נמשכ"ב ד' ויחילא רפ"ו אפילו בחוט וליחא למלך במשיחה ועין רש"י.

כפי מה שהוא. חלל דממ"ש נמשנה ו' פ"ג דר"ה יש להוכיח דכאלס צינוני משערין: רבי יוסי אומר אפי' אחד בשתי ידיו. והלכה כרבי יוסי: ח בגימטיות של זהב. חוטי זהב כפופים אחד בשתי ידיו. וה"ג לרש"י. וכן הוא צטור וטעמא דר"י לא חייש דליחא מפיק להו ולגירסת הר"ן רבי יוסי אומר אפילו בשתי ידיו.

כלומר שיאחו שניהם [הלולב והאחרון] זה צידו אחת זה צידו אחת ולא חייש כו': ח אין אוגדין את הלולב אלא במינו דברי רבי יהודה. פי' לאגוד הלולב עם ההדס והערבה כמ"ש גבי נפרדו עליו. וטעמיה דר"י מפרש בגמרא דף ל"ג דליף לקיחה לקיחה מאגודת אוזב. דכתיב הכא (ויקרא כ"ג) ולקחתם לכם. וכתיב התם (שמות י"ג) ולקחתם מגודת אוזב מה להלן מגודת אף כהן מגודת הלכך צמינו דוקא דאי לאו הכי ה"ל ה' מינין ועובר משום כל תוסף: רבי מאיר אומר אפילו במשיחה. כרצון דכריחא דלית להו לקיחה לקיחה ואל"ל אגד. ואמרין בסנהדרין דפ' הנחנקין דף פ"ח דאי א"ל אגד לית ביה משום כל תוסף דהאי לתודיה קאי והאי לתודיה קאי. דאינו חזור עם השאר. והראוי למנוה היא המנוה והעודף כמי שאינו: במשיחה. רש"י פי' חוט של משיחה. וכן נמשנה ג' פ"ב דר"ה. ומיהו נמשנה ג' פכ"א דכלים חנוט ומשיחה ש"מ דתרי מיני מינהו. ובסוף כללים פי' הר"צ משיחות יתירים וחללים ואל"ל ז"ש הר"צ כללים חנוט ומשיחה וחלל אשגרת לישן. וחלל היינו פי' למשיחה. ובערוך מפרש משיחה יתר. ופי' הרמב"ם למנחי נמשנה י"ג פ"ו דכלים: במינו היו אוגדים אותו ל"מטה. פי' הר"צ זה לניו בעלמא. וכן לשון רש"י ח"ל בגמרא נמלא אגד העליון לניו בעלמא ולא להכשיר

פירוש המשניות להרמב"ם

אחרון הקמן רבי מאיר אומר כאגוז כו'. הלכה כרבי יהודה באמרו כביצה וכו' רבי יוסי באמרו אפילו בשתי ידיו: ח ט י אין אוגדין את הלולב אלא במינו דברי ר' יהודה כו'. והיכן היו מנענעין בהודו לה' תחילה וסוף כו'. מי שבא בדרך ולי' היה

מלאכת שלמה

יחוסף ז"ל. ח אלא במינו. נראה לע"ד דלאו דוקא צמינו דה"ה צמינו אפי' לרי' יהודה כיון דטעמיה משום דאי מימי מינא אחריתא הוה חמשה מינים ועבר על כל תוסף דרחמנא אמר ארבעה מינין ולא יזמר חבל אס אגדו בעקף הדס או ערבה או אפי' של אחרון קרי' ביה שפיר מיט ואל"ל דרבה לא קאמר בגמ' רק אפי' צביד ואפי' נעיקרא דדיקלא אפטר דלרבותא נקט הכי דלע"ג דנריך פקון ומלאכה עד שיהא ראו לאגוד כו' אפי' אגדין ביה אפי' לרי' יהודה. מעשה באנשי ירושלים וכו'. צד הלכות לולב פ"ו סי' י"א י"ב. ר"מ אומר אפי' במשיחה. פי' רש"י ז"ל חוט של משיחה ונל"ד דמשיחה הוא חוט יזמר נס מעט

מקום חוט ואשמועי' דלרבותא נקט משיחה אע"פ שהוא גם אפי' הכי אס רבה לאגוד כו' אוגד ואל"ל דלאו הדך הוא כלל וכ"ש בגימטיות של זהב כמעשה שמניח רחיה ממט דפשיטא דכשר אע"פ שאינו ממין הלולב. בגימטיות של זהב. כמו הלכות לאגמון וכן שניט ג"כ נשנת פ' במה צהמה ואין העגל יזאל בגימון. א"ל ר' יהודה משום ראייה במינו וכו'. גרסי. אכן י"ס דל האמרו לו עד הסוף ל"ג ליה כלל. בפ"י ר"ע ז"ל. ור' יהודה לטעמיה דאמר לולב נריך אגד. אמר המלקט צמי' ככריחא כפיירקין דף ל"ג וליף לה לקיחה לקיחה מאגודת אוזב דהתם כמב דהדיא ולקחתם מגודת אוזב ורצון לית להו לקיחה לקיחה אלא משום

י ב י תפארת ישראל י ב י

נא [שניכרען]. דס"ל א"ל אגוד. והכי קי"ל. מיהו מנוה לאגוד מפני זה אל' ולאנוהו. וטובין לקשרו בג' מקומות (מ"ח"א). נב [גאלדטערעסעטן].

נגמר פרוי, כשר, ונלנד שלא יהא ידון [ס]. חז והכי קי"ל [ס]. חוט כ"ל לאגוד יחד עם ההדס וערבה. ו דק"ל נריך אגוד מדלווריתא, וכל שיש חוץ האגוד מין אחר, איכא כל תוסף.

בסגנון זה שלפנינו. ויגלוין גם הונה לפנינו. בגימטיות כמ"ק בגמרות. נמשד"י בגימטיות וכמ"ד ר' ריחא ויחילא שס"ח בגימטיות. (אמרו לו במינו היו אוגדין אותו מל"מטה). כ"ו ליחא כמ"ק וכן ליחא כמ"מ א' וי' וכן ליחא נמשד"י וכן ליחא כמ"ק ר"ד וכן ליחא דהתם הוא הוספת הכריחא צמי' ואי גרטיין הכי צמי' א"כ מונחא הכריחא צמי' ללא נורך כלל וכמו שהקשה או בפ' ערוך ל"ג ע"ש (ד"ס); נמשד"י אמר לו ר' יהודה משום ראייה ממינו .. וכ"ה כ"מ"ק ונל"ז ז"ל נגלין מי"מ א' שם הונה א"ל משום ראייה ממינו .. אותן..

תוספות חדשים

ז שם ר"ה ר"י כר בשתי ידיו והלכה כר' יוסי עכ"ל. וכ"פ נש"ע שם.

ראשון לציון

ח כמשנה אפילו במשיחה. נמשנה שבגמרא איתא אפילו בחוט נמשחה ח"ל רש"י חוט של משיחה לניח"ל נלע"ז עכ"ל. אכן נפיקא בגמרא לו. וכן כמ"ק והר"ש ליחא מלך כחוט ועמ"ש המיט' ולא העיר מל' זה. חייט ד"ה במשיחה רש"י כו' וכן במשנה ב' כו'. ז"ל רש"י נמשנה דריה כו'. ד"ה וזכרן נמשחה לוג"ז נלע"ז קושה בחוט של משיחה כו'. כרע"ב ד"ה במינו כו'. קי"ל דלולב אין צריך אגד. עי' יס"מ.

תוס' רעק"א

ח (אות כו) כתיב ד"ה ר"מ. א"צ אגד ל"ית ביה משום כל תוסף. עיין בתוס' בסוגיין דף ל"א ע"ב שהעלו דאף לרבנן הרי בבית והיה דסנהדרין דאמרין האי לחידיה קאי היינו לעיני שאינו מפרש המצה מכת ההוספה והא דאגדיה הלולב שלא צמינו היינו משום דאין זה דרך גדילתו ומינים שבלולב בעינין כדרך גדילתו. אבל לר"י דצריך אגד יש לחשוב כמסוף באגודתו וכל אגודה אינו כדרך גדילתו. ועיין בהר"ן והרא"ש רס"ל דאף דרך גדילתו אס מוסף לנו בעלמא לא הרי כמסוף. והטעם כתב הרא"ש ח"ל ואע"ג דבזמנו לא כפי כותנה לכל תוסף היינו בסתם. אבל אס כיון לנר אפילו כדרך גדילתו לא הרי בבית (ומ"ל דהסבא כמ"ש הר"ן בפ"ג דריה דאף לפ"י דפנות א"צ כותה מי"מ כל שמכין שלא לצאת אינו יוצא).

אור גדול

סעי' ו'. ולק"ם דהא בראשון שזה הפסול דלכם עם הפסולין דהדר ונטול אייה שירצה כשעת הרחק דלא תקינו כר' מיד. משא"כ כיו"ט שני דרלמא הוא שני צריך ליטול דוקא הפסולין בא' ולא כב'. והוא פשוט מאוד.

אגד הלכך צהא הלכה כרבי מאיר: ט והיכן היו מנענעין. השמח מהדר תנא להא דתנין לעיל, כל לולב שיש בו שלשה טפחים כדי לנענע, אלמא תורה נענעו, והיכן מנענעים: בהודו ר"ה תחלה. תחלת המקרא:

מזוה. לפיכך אינו תוספת לעבור על כל תוסף: ט מנענעין. פירש הר"ב מוליך ומביא כדי לעצור רוחות רעות נגמרא וכח רש"י בפ"ה דמנחות דף ס"ב מוליך ומביא לנפון ודרוס ומזרח ומערב. כדי לעצור רוחות רעות הצאות מארבע

וסוף. סוף המקרא, כי לעולם חסדו. ואית דמפרשי, תחלה מלמטה: ט והיכן והיכן רוחות. עד כאן. מסייע ליה הודו ראשון. וסוף, הודו אחרון שנסוף ההלל. והכי מסתברא. וכינן מנענע, מוליך ומביא כדי לעצור רוחות רעות, מעלה ומוריד כדי לעצור טללים רעים. ובהולכה מנענע שלשה פעמים וכן בהבאה וכן בעליה וכן בירידה, על כל אחת ואחת שלשה פעמים:

רוחות רעות רוחות. עד כאן. מסייע ליה הודו ראשון. וסוף, הודו אחרון שנסוף ההלל. והכי מסתברא. וכינן מנענע, מוליך ומביא כדי לעצור רוחות רעות, מעלה ומוריד כדי לעצור טללים רעים. ובהולכה מנענע שלשה פעמים וכן בהבאה וכן בעליה וכן בירידה, על כל אחת ואחת שלשה פעמים:

מזרח דרום מערב לפון. ובעל לבוש מלכות כחז מזרח לפון מערב דרום. ועקר ראיתו מהחוש שכן דרך הפונים ואינה ראיה למצות מלך עלינו ומ"ש שכן סדר היקף המזבח ג"כ אינה ראיה. דהחם שאני דמזבחון מסבב וממלא שפונה לימינו צוה הסדר. אבל עם הלולב הוא עומד בפנים ומסבב הרוחות בתוכו. ונמלא כשיפנה בתחלה לנפון דלשמאלו הוא פונה. וכן אתה מולא בגבולות הארץ בפרשת מסעי שיהושע החולק הוא יעמוד בפנים של ארץ ישראל. ומסדר לו גבולותיה מנגב לים ומים לנפון. ומנפון למזרח. ומה שלא התחיל במזרח ויפנה אח"כ לנגב. לפי שא"כ כדי להגביל גבולי המזרח יהיה צריך להתחיל בקצה מזרחית לפניה ומשם לנגב ונמלא שיהיה תחלת פנייתו לשמאלו לקצה מזרחית לפניה. והא דכתבתי שם ביומא דהא דכל פינות הוא מים של שלמה ילפינן. ואמאי לא יליף לה מדפרשת מסעי שכתוב בתורה. נ"ל דהיא דמיה טפי דקאי אהיקף דהא גדול בחיטוי מוצח פנימי שהקיפו מצחון הוא. ומיהו למ"ש בס"ד בפ"ג דמסכת תמיד משנה ג' בשם רש"י ז"ל דחושבנא לאו בכלל דכל פינות כו' דדוקא עבודה כו' אין ראיה כלל מהך דפרשת מסעי. שג"כ אינו אלא כחשבון בעלמא. עוד עיין בפ"ב דטוטה משנה ב' נכנס להיכל ופנה לימינו כו' וראיתו מהכתיבה ג"כ אינה ראיה. שאע"פ שהשורות אל עבר שמאלו פונות והולכות. מ"מ כל אות ואות שהוא כותב מושכוהו לימינו בפרט בכתב אשורית. ופעם היות בסדר האותיות שבו אחר זה בשורות פונות אל השמאל. זה ג"כ מטעם אחר שפנייה זו היא אליו. מה שאין כן פנייה הימנית שהיא לחוץ ממנו וידוע שפניית אליו. מעולה מפניית החוץ ממנו. ונמלא עכשיו שכתבתי אשורית נמלאו שמי הסגולות. אבל כל שלא טבל לקיים שחיהו אמרו ז"ל שכל הפינות יהיו לימין. מטעם הכתוב שכתבתי בפ"ד דיומא משנה ה' ב"ד"ה עולין במזרחו וכו'. וראיתי בתשובות מהרי"ל סימן מ' כתוב ותמינהו על כתיבה [תורמינו] הקדושה דמפנין לשמאל. ושמה משה רבינו עלי השלום עיניו ראו את מורו יתברך ופנה לימינו שרא לי מר ע"כ לשוננו. וזה דוחק משני פנים חדא דלא הוי כמו לימינו דכל פינות כו'. ועוד דנלטרך לומר הואיל ומשה הוצרך לכחוב קו. מש"ה אן נמי צריכין לכחוב כמ"ש הוא ז"ל. אבל לדידי הכתיבה עלמה היא לימין של הכותב דכפרישית. ומה שרונה להסתייע מדרך הסוד שלא יסיים במערב שהיא מדה"ד. וקורא על העושים כן שומר פחאים. הגם שלא עמדתי בסוד ה'. ודעת קדושים אדע. אכן שעפי ישיבני שהרי אחרי המערב חוזרים לרום ותחת. והנה ישובו הדברים לתחת שהוא סוף ותשובת ההיקף. ורחמים הם: בהודו ר"ה כי טוב. ובאנא הושיעה

שינויי נוסחאות
ט והיכן. נמשכ"ד ואיכן: נמ"ק ובאיכן. ובאנא השם הושיעה נא. וכי"ה צמ"ק ונמשכ"ד: נמשכ"ד ואף באנא... נמשכ"ד אף באנא ה' הושיעה נא [נמלה אחת] (ובסוף המשנה כהגון הושיעה נא) וכן נסמון הצליח נאן.

תוספות חדשים
ח שם ד"ה במינו כו' והלכה כר"ם עכ"ל. ור"ם בש"ע סימן מנ"א.

תוס' רש"י
[וכן כותב בתוספות בפריקן דף ל"ט ד"ה עובר לעשייתן ע"ש]. וכיון דלענין לצאת לא יצא משה ליכא בל תוסף כמו דמדרה השי"ס ספיג דר"ה להדיא. והר"ן כח' הטעם ה"ל כיון דלרובן דל"צ אגד ליכא ליתחש משום ב"ת מדרבנן כל לאותו לא נדר ע"ל. נ"ל שהר"ן מפרש ההיא דסנהדרין דהאי לתורה קאי כפשוטא דליכא בל תוסף כלל מדאורייתא וההיא דשמעתין דמשמע דהוי בב"ת הינו מדרבנן ולק"מ קשיח תוספות.

חי' ר"א מגרידין
פ"ג ט"ו חיי"ט מנענעין. בשם רש"י ז"ל. ע"ש דלא כחן כן בשם רש"י. ומ"ש שם אגל הכא מוסבנא משני הנמ' ביומא (ז:) וחדוש שהביא החו"ט שם הגמ' שלפני זה והסריקן של מוסבנא שאלי לא הביא בשם הגמ'.

פירוש המשניות להרמב"ם

כידו ל"ב כו'. מי שהיה עבד או אשה או קטן מקרין אותו כו'. למה שאמר בחילת הפרק כדי לנענע שהודיעך כי מצותו הנענע הודיעך היכן מנענעים וצורת זה הנענע מוליך ומביא מעלה ומוריד. והלכה כר"ם ואין הלכה כר"ע:

מלאכת שלמה

זה אלי ואנוהו אגדו ור"מ ס"ל צהא כרצנן. ט והיכן היו מנענעין וכו'. וברב אלפס והרא"ש ז"ל הלשון כך והיכן הוא מנענע והכי הוה ניחא טפי למיגרס או היכן היו מנענעין. צטו"ה ס' תנ"ר אפי' הר"ן ז"ל על הנענעין שנשעת קריאת ההלל שיליין דאלו בשעת נעילת לולב פשיטא שיש לו לנענע שזהו עיקר מצותו כדאמרי' התם השכים ללאת לרנך מביאים לו שופר ותוקע לולב ומנענע בו ואמרי' נמי נגמ' דרב אחא בר יעקב כי מייתי ליה וממני ליה אמר גירא בעיניה דשטנא ונדלי בשעת נעילתו היה אומר כן דאלו בשעת ההלל לא היה מפסיק. בהודו ר"ה תחילה וסוף. הודו שנחלת הפרק והודו שבסוף ההלל מן הודו עד סוף ההלל חדא פרשה היא צמין פרשיות של ספר תהלים כך פ"י נקוטרס ר"מ תחילת הפסוק וסוף הפסוק ולאו מילתא היא אלא בהודו מנענע פסם א' וכן באנא ה' הושיעה נא

י ב י תפארת ישראל י ב י

נג וכיון דאגדו זה רק לני ולא למצוה ליכא גביה כל תוסף. וד לרנך לנענע בהולכה והגאה, למזרח דרום מערב לפון, ואח"כ מעלה ומוריד. ולכל ז' ג' נענעים בהולכה וג' בהבאה. וכל הנענעים הם כעין תפלה ברעדה שיעצור הקצ"ה טללים ורוחות רעות מכל ז' שיענעם לשם בשעשה רצונו ית'. נה ר"ל בהודו ראשון ושנסוף ההלל. וד דאמרינן במדרש, אחר שזכו ישראל בזמן,

אחי מרור דרבנן ומצטיל ליה, אשעי דמסקין לעיל מ"ד דקזית בכדי אכילת פרס דאורייתא לענין אסורין מי"מ לקיום מליה ושמע כאן דלא מהני אכילת פרס, ישוין חו' זכרית ע"ח א' ד"ה הלא.

שם תוד"ה כל, וקאמר אם הסיוט מביאין להן מים כ"ו חוזר ינוטו כ"י ידיו כ"ו, ל"ע למה חזר ונוטל והו' דעילה ראשונה לא היתה לשם קדושה מ"מ הא תולין לא עשו כוונה במש"כ הח"י לקמן ד"ה אסורין דהתם איכא הגדה והגילה והיישגין דלמא אסורין אכתי דעת"י אבל הכא דניכח היסח הדעת נמה לא סגי בנפילה ראשונה.

שם כל שכן חנן שאין חנו מהרין כ"י ואין חנו לרובין לאוהה נעילה, יש לעי' הא בצבל צי"י האמיראחים ננו לה איזהוהו בעהרות שלא הו' להם אפר פרה ואמרוין הדגרי' רב חסדא לרבנא קושבא ודגש כ"י אלאו דבשו נעילה ולפירש"י נחא דהא דהקשו לפירש"י כי לא נגע נמי בעי נעילה כמו אוכל מהותה האכל י"ל דלא גזרי בעצמו מסקה אלא ח"כ נוגע באוכל ובין דמטת' ל"י למסקה יש צו משום סרך הרומה מש"כ פסחים י"בשים דכ"יין דלא מטת' לכן ובהרומה הוא פיסל בנעשת' לה אחי לחיולופי תולין בהרומה אבל בפסח גזרו הכמים משום סרך תרומה אש"י דפת תולין לא מנחה מנעושה ופת הרומה מפסיל בנעשתו, י"ל שייך חיולופי מ"מ לא הלקי בדבר וגזרו משום סרך תרומה והלכך גזרו באוכל מחמת מאכל.

שם אמרו עליו על הלל כה"י כירכן כ"ו, בתוד"ה אלא מציאר דצויעבד מודה הלל דילא, ואפשר דהכי דקיים מליה חכמה מזה דהיתה אפי' בזמנ"י מ"מ מליה דמנות על מרורים יאכלוהו היא מליה בפ"ע אכילה מזה בצביל פסה דהא זכרית אפי' בפסה שני בדהמרוין לעיל ל"ה א' ולעיל ל"ה א' אמרוין כ"יין דהכשרו דפסה הוא כגופא דפסה דמי וכ"יין דלהלל מליהה בכריכה כל שלא כרטי הייב מדאורייתא באכילה מזה בצביל פסה ומליה הא ליכא לזימיר דלא בעינן כריכה רק במוות על מלות ומרורים יאכלוהו דהיינו חיבת מזה בצביל הפסה אבל לענין מליה אכילה מזה בלילה הזה לא בעינן כריכה כלל דא"כ צוה"י מזה כירכן כ"יין שאין כאן רק מלות אכילה מזה בלילה הזה א"י דגם לענין מליה אכילה מזה מלחך הלל כריכה, ומיכה לפי"י קשה להק' בין מליה אכילה מזה בלילה הזה ובין מליה אכילה מזה בצביל הפסה לענין דיעבד, ומיכו י"ל דבאמת מלות כריכה הוא רק במוות על מליה ומרורים יאכלוהו אבל עמא ושה"י דרך דהיקס באיכיל מזה ויתיר אינו ל"ך כריכה אפי' להלל אבל חנן כרבינן כ"יין דשיק' מרור לז"יין משום זכר למקדש ל"ך לכוך להלל זכר למקדש שבה"י כריכה, וצוה זכר שפיר הא דאין כרבינן מזה ויתיר לארר שאכל כר מנת חובת יאס חיחא דצומן שצוהמ"ק קיים כ"יין שאכל מנת חיבה שוב ח"ל לאכיל מזה ומרור ביהר ח"כ עבדינן מלתא דצומן ביהמ"ק לא הו' עבד הכי [ולעיל כחצנו דחייב מדרבנן לאכיל כריכה אבל לה מינוו הקנת הכמים צוה] אבל אם ינווא דמליה על מליה ומרורים יאכלוהו לא קיים עד שיאכל בכריכה אחי שפיר.

ק"ט ב' תוד"ה אמר, דאלת"ה ליפריך ממתני' לרב כ"ו אש"י דלרב דאסר לאכול צ"י מקומות כל דבר דלמא יאכל פסה צ"י מקומות קושטא היא דאסור לאכיל מזה צ"י ויקומות משום גזירת פסה, מ"מ י"ל דלא אסר רב אלא אחר הפסה הגל לא נפגי הפסה, ומותר לאכול מזה מקדש במקום אחד והפסה בנתיב אחר, יאס גם זה אסור י"ל דמ"מ אם אוכל מקלח במקום אחד וגימור במקום אחר ואיכיל פסה במקומו עדיף, ואפי' אם גם זה אסור, דוקא בזמן דאיכא פסה אבל בזמן דליכא פסה לא, ולפירוש רש"י דגם מזה דויה כפסה וזויה נאכלת צ"י מקומות דויה היא דאסור לאכול כל דבר צ"י מקומות אפי' צוה"י גזירה משום מזה צ"י ויקומות והלכך חקקה למה נקעה מתני' פסה בזמן שהיה ביהמ"ק קיים, ואצ"י ור' יוחנן ח"י ראו' מתני' וקו"ל כ"י יוחנן דמליה כוה"י, מ"מ לא מליה דפליגי אדרב ב"ה צ"י מקומות, ויש לעי' ח"ך כוה"י צ"י מקומות הא ח"י אסור צ"י מקומות אלא כזוית כדחניא מ"א צ"י

כ"ה

המים ואמרוין רב דונו קפיד ארישמי דהציתא, ונראה דהרו עניני זני י"ב בתי צילס ושני אנווס ושני קישורין אפי' אם אוכלן האדם שנים צבת אחת יש בהן משום זוגות מחמת שהן זוגות בעלמא ופעמים שחששו של האדם הם זוגות כמו שאמרו לא יקנה תרו י"ל יעשה זרכי תרו [אם לא משום נמך] יבשהיית צ"י כוסות נמי חשיב זוגות משום משכ"י של האדם ששתה תרו אבל צ"י ככרות וצ"י קערות לא חשיבו כשהי ומשניות ואין כאן זוגות במשכ"י אלא שהן זוגות בעלמא יתום חמרוין דגמרו צידי אדם נית צ"י משום זוגות אבל שתייה כוסות חשיב צ"י משניות יש בהן זוגות במשכ"י ולפי"י ל"ל דקפיד ארישמי דהציתא היינו על הרושם שא' ירושם זני ולא על מליחות הרשמים צוה"י.

ק"ד ב' זאת אומרת כ"י, אין נכוחים מכאן דלמ"ד מלות אין נריכות כוונה ח"ך דאם חשב בפירוש שלא ללאת ולא דו"ל דבאמת אם כ"יין בפירוש לא ללאת לא י"ל אלא דסבר ר"ל דלא הו' להם להכמים להק' לאכיל מרור משום היכרה כ"יין שהיה מסור לכל ולא איזהוהו צ"י לביין שז' נלאת יתחו לז"י חקלה שיטשו אח"כ צרכה לבטלה.

שם כי הוכי דליכ"י היכרה דהיוקיות, לפאורה ליכא היכרה דהיוקיות אלא בצביל ראשין לפי שאין דרך לאכול יתח קודם שיהיה כמ"ש הרש"י לעיל במתני' אבל הכא כ"יין דמלות אין נריכות כוונה כ"יין פיק מלות מרור בצביל ראשין קשה עבול שני למה ויהי' משום היכרה דהיוקיות ובתו' משמע דעבול שני הוא כדי לאכול מרור מהה מלה והכא תיקו רבנן דאש"י דנפיק כ"יין בצביל ראשין ל"ך לאכול ע"ד הפסח מרור אחר מזה והא דאמר בגמ' תרו עבול' ל"ה ל"י משום היכרה ר"ל משום היכרה הוא מוכרח לאכול מרור קדם מזה ולפיכך היא מוכרה לתרו עבול.

שם פשיטא היכא דליכא כה"י יוקיות וכ"י אש"י דלקמן פסק הלכתא כ"יין חסדא ולפי"י ח"י לקמן ל"ה ח"י ל"ך לאכילתו אש"י יוקא מ"מ צ"י לכתיבה לפיקו' נפשא מפליגתא כדאמר לקמן רב אהר בר' דבבא [ומיכה בתו'] לקמן ק"ב א' ד"ה באהרונה הביאו פירוש אחד דאפי' ל"ה ל"ך נהדרי לפתילה אש"י יוקא כ"יין שצ"י על אכילה מרור בעצמו צ"י וניהא עפי ומדכריהם שם נראה דנשמע כאן בתו' פירוש זה]

ק"ט א' תוד"ה וחקרו, מדי דהו' הצרכת שפיר, ל"ע בשלמא דתקיעות איכא מיהא וזויה דרבנן בתקיעות דמינוטב יפיקו מדרך דתקיעות דמינוטב וזוניה בצרכו' גם תקיעות דמשימד אבל הכא ח"י בצביל ראשון שום מליה בתייר אפי' מדרבנן אלא שאוכל מרור חפני שאין לו שאר יוקי' י"ל שייך נכריכי עליו כלל, ולולא דכריכה י"ל דה"ה כ"יין מליה ח"י ל"י כ"יין וכה דאמר לארר שכלא כרסו ומנו' לטון גומא נקט יכוונתי שכ"יין נ"ל מליה מרור לפי"י לח"י דפסק הגכתא כ"יין נקטין דמליה ח"י ל"יין כוונה, ובשיק' דכריכה דתקיעות דמינוטב הינו י"ל שיק' מליה שופר רק ל"ך לביין צ"י לשם מלות דרבנן וכתקיעות דמשימד ל"ך לביין ללאת מליה דאורייתא לא משמע כן בתו' ר"ה ל"ג צ"י ד"ה שער ולפי דכריכה דהכא הו' ראו' נעשית כל ספיקא דר' אבוב בתקיעות דמשימד שהן דאורייתא.

שם בגמ', אפי' למ"ד מלות ח"י מבעלות ז"ל, יש לעי' הא לכו"ע מלה ימרו' ח"י מבעלון ז"ל ומותר לכירכן צ"י כדמוכח רב אשי לקמן, ונראה דהלל סבר כמלוי דס"ד בגמ' דרבנן דפליגי אהלל ככ"יין שאסור לכירכן צ"י.

שם א"ה מלי אפילו, נראה דכ"יין שפיר דכ"יין דאכ"יין רבנן לכירך מפשרי חיבת אפי' היינו דאפי' זה בפני עמנו זה בפ"ע מתפרש צ"י הכתוב על מליה ומרורים ימיכה כ"יין דמתפרש זה בפ"ע ח"ה צ"יין אמרוין דדוקא זה בפ"ע י"ל כדכתיב יאכלוהי כ"יין ימרו' וכ"יין לא מסתבר ל"י לפירוש הכי אלא דרבנן מכש"י בין בכריכה בין בפ"ע וקרא להכשיר כריכה דבעלמא מלות מבעלות ז"ל וקרא דיאכלוהו דלא נימא דוקא קאמר קרא ולהלל קרא דמלות ומרורים למלות דבעינן כריכה ויאכלוהו להכשיר דיעבד.

על הספק, ושייך לאמר וצונו עיי"ש, ולטעם זה נראה, דה"ה לענין לצאת בשבת בטלית החייבת מספק.

סימן לג בענין בל תוסיף

(א) בהא דס"ל לר' יהושע במתן א' שנתערב במתן ד' דאיכא בל תוסיף, אף בלא כונת מצוה, שמעתי מכו"מ מר"ר הגר"ח זצ"ל מבריסק, דאפשר לומר, דזהו דוקא, אי נימא מצות אין צריכות כונה, אבל למ"ד מצות צריכות כונה, ולהך מ"ד בכל דוכתי, לעבור נמי בעי כונה, אפשר דה"ה בקדשים, אינו עובר בבל תוסיף בלא כונה, אף דקדשים אינן צריכות כונה להכשרן, [וזה שלא כדברי הרמב"ן במלחמות שם]. והנה הא דתלי בגמ' לעבור אי בעי כונה בפלוגתא דמצ"כ, אין פירושו דילפינן שני הדינין זמ"ז במה מצינו, אלא פירושו, דליכא בל תוסיף, אלא היכא שעושה מעשה המצוה כהלכתא, כגון הישן בשמיני בסוכה, אינו עובר בב"ת אלא דוקא אם הסוכה כשירה, ולא אם היא פסולה, ומשו"ה למ"ד מצ"כ, נמצא דהכונה היא חלק ממעשה המצוה, וכשעושה מצוה בלא כונה, לא עשה רק חצי מעשה, אבל למ"ד דמצות אצ"כ, מעשה בלא כונה, היא מעשה שלימה של מצוה, והא דקדשים כשרין בלא כונה, לכאורה אין זה, רק לענין הכשרן, אבל לענין קיום המצוה, אפשר דתלי אי מצ"כ, אבל באמת אינו כן, דכיון דהקרובן כשר, ממילא נתקיימה המצוה, דזוהי המצוה שיהא לו קרבן כשר (וישנן מצוות רבות כאלו, דלא אמרינן בהו מצ"כ, לענין שיהא צריך לחזור ולעשות בכונה, אם עשאן מתחלה בלא כונה, משום דהמצוה מתקיימת מאליה), ונמצא דבאופן כזה, קיום המצוה משלים למעשה המצוה דהרי אם מצ"כ מצוה בלא כונה היא רק חצי מעשה, אלא דכיון שהמצוה מתקיימת מאליה, אין הכונה מעכבת, לענין שיהא צריך לחזור להביא קרבן אחר וכ"ז היכא שהמצוה מתקיימת, אבל בבל תוסיף דליכא קיום מצוה, שישלים להמעשה, והמעשה בעצמה בלא קיום המצוה, איננה שלמה

במצוה דרבנן, נראה מוכח בכמה דוכתי, דפטור ממצוה דאורייתא, דהא ילפינן מקרא דבשבתך בשבת דידך הוא דמיחייבת ולא בשבת דמצוה, והעוסק במצוה דרבנן, ג"כ לא מיקרי שבת דידך, כמו גבי עומר ראשית קצירכם, פרט לקציר של מצוה, דמותר לקצור קודם העומר, ולצורך מצוה דרבנן ג"כ מותר לקצור, דלא מיקרי קצירכם — מנחות ע"ב — וכן לענין בן סורר ומורה, אם אכל בסעודת מצוה או איסור, אפילו איסור דרבנן, אינו נעשה בן סורר — סנהדרין ע' — ולפי"ז י"ל, גם בעוסק בספק מצוה, לא מיקרי שבת דידך, ולא גרע ספק דאורייתא ממצוה דרבנן, מיהו מצינו לענין ציצית, דטלית החייבת מדרבנן מותר לצאת בה לר"ה בשבת, דמיקרי צורך הבגד, וטלית חציה פתוח וחציה סתום דחייבת מספק דאורייתא, אסור לצאת בה בשבת, ובאמת טעמו של ד"ז צ"ע, למה לא הוי צורך הבגד, כיון דחייבת בציצית מספק, עוד אפשר לומר, דלא כולהו בתדא מחתא מחתינהו, אף דמקצירכם ממעטינן גם מצוה דרבנן, דלא מיקרי קצירכם, והא דמותר לקצור קציר של מצוה, אין המיעוט מפני שהוא של מצוה, אלא מפני שאינו קצירכם, וע"כ מצוה דרבנן, אף דאינו קציר של מצוה מדאורייתא מ"מ גם בכלל קצירכם אינו, אבל לענין בשבתך, אפשר שהדין תלוי אם הוא שבת של מצוה, אבל אם אינו של מצוה, אפילו אינו שבת דידך, לא מיפטר, ודוגמת זה איבעיא בגמ' גבי שתי הלחם, דכתיב מארצכם פרט לחו"ל, חטין שירדו בעבים מהו, דלא הוי מארצכם וגם לא חו"ל, ולפי"ז העוסק במצוה דרבנן לא מיפטר ממצוה דאורייתא, וכן העוסק בספק מצוה אינו פטור ממצוה דאורייתא, וכן העוסק בספק מצוה אינו פטור ממצוה ודאית.

[מ"ש בשו"ע דאין יוצאין בשבת בטלית החייבת בציצית מספק דאורייתא, אע"ג דיוצאין בטלית החייבת מדרבנן, נראה דזהו כשיטת הרמב"ם, דאע"ג דמברכין על מצוה דרבנן, מכל מקום על ספק מצוה דאורייתא אין מברכין, אבל להסוברין דמברכין על ספק דאורייתא, אף דספק ברכות להקל, וטעמם כתב בשאגת אריה סי' כ"ה דכמו שנצטוינו על הודאי כן נצטוינו

בשמיני בסוכה גזולה, דהשתא דאיכא קרא לפסול סוכה גזולה אינו עובר בב"ת, כיון דהסוכה פסולה, אבל מטעמא דמהב"ע, אף דאינה ראויה לצאת בה, מ"מ אפשר דאיכא ב"ת כיון דאין הגריעותא במעשה המצוה, אלא בקיומא, וחכם אחד אמר לישב קושית תוס', דנ"מ, אם היו שני טפחים סכך פסול, ושני טפחים סכך גזול, דהשתא דאיכא קרא, מצטרף לארבעה טפחים סכך פסול, אבל אי לאו קרא לא הווי מצטרפין, דמשום מהב"ע ליכא בכה"ג, דאין העבירה צריכה להסוכה, דהא אילו היו שני טפחי סכך פסול, ושני טפחים אויר, היתה הסוכה כשירה, ה"נ הסכך הגזול, אינו מגרע יותר מאילו היה אויר עכ"ד. ונראה דגם השתא דאיכא קרא, מ"מ כשר בכה"ג, דסכך גזול, אינו כשאר סכך פסול, דהא כל פסול סכך, כשרין לדפנות, וגזול פסול גם לדפנות, וע"כ צ"ל, דדין גזול הוא על הסוכה בכללה, שלא תהא גזולה, ואינו דין מיוחד בהסכך, וא"כ ה"נ אמרינן דלא מיקרי סוכה גזולה, אלא היכא שהסוכה צריכה להגזילה, אבל בשני טפחים סכך גזול דאין הסוכה צריכה להן, לא הוי סוכה גזולה.

ד) ובשו"ת הרשב"א ח"א סימן תקל"ה הקשה, במניח שני זוגי תפילין נימא האי לחודיה קאי, והאי לחודיה קאי, והוכיח מזה כדעת הסוברין, דלא מהני טעמא דלחודיה קאי, רק לענין כל המוסיף גורע, אבל מ"מ איכא עבירת הלאו, ולכאורה קושיא זו, אין לה מקום כלל, דבשלמא בארבעה מינים, אם מוסיף מין חמישי, שפיר שייך לומר לחודיה קאי, שלא יעבור בב"ת, שהרי אילו היה נוטל המין החמישי לבדו, ליכא ב"ת דאין זו מעשה מצוה כלל ואינו עובר בב"ת, אלא מפני ההצטרפות של המין החמישי לארבעה המינים אבל אי נימא לחודיה קאי, אינו מצטרף והוי כאילו נוטל המין החמישי לבדו, אבל בלובש שני זוגי תפילין, דכל זוג הוי מעשה שלימה של מצוה, אפילו אי נימא לחודיה קאי, אם כן עובר בב"ת דעל הלחודיה בעצמו, עובר בב"ת, אלא דבריטב"א פרק לולב הגזול, הביא שתי שיטות, בהא דלחודיה קאי, והשיטה השניה, הביא בשם רבינו הגדול — הוא הרמב"ן — ומבואר שם מדברי הרמב"ן, דהישן בסוכה

אינו ראוי לעבור בב"ת למ"ד מצ"כ עכ"ד מו"ר זצ"ל.

ב) ובטורי אבן פ"ג דר"ה כ"ח הקשה להסוברין, דאפילו למ"ד מצות אצ"כ, מ"מ אם מכיין שלא לצאת אינו יוצא, א"כ גם להך מ"ד, אפשר ללבוש בשבת שני זוגי תפילין, ולא יעבור בב"ת, שיכיון שלא לצאת, וי"ל דדוקא למ"ד מצ"כ, אינו עובר בב"ת בלא כונה, משום דמצוה בלא כונה, להך מ"ד הוי חצי מעשה, אבל למ"ד מצות אצ"כ, מעשה בלא כונה, היא מעשה שלימה, אלא דאינו יוצא בע"כ, והגריעותא אינה במעשה המצוה, אלא בקיום המצוה, ולענין לעבור בב"ת, לא בעינן קיום מצוה, רק מעשה מצוה גרידא, ומ"ש הרא"ש פרק לולב הגזול, דבמוסיף הדסים ליכא ב"ת, כיון דמכיון לנוי אין הטעם משום דמכיון שלא לצאת, אלא כיון דמכיון לנוי פקע ממנו שם מצוה, ולא הוי אלא נוי מצוה (ויותר מזה מצינו דבר נפלא, שהמחשבה פועלת על המציאות, בפרק במה מדליקין, דהמסתפק משפופרת שהקצה אותה במחשבתו לנר, חייב משום מכבה, ואילו לא הקצה אותה, לא היה חייב משום מכבה, דע"י הקצתו ומחשבתו, נחשב השמן שבשפופרת, כאילו היה בתוך הנר), ואין להקשות דאכתי גבי תפילין, יכיון לשם מלבוש, כמו התם לשם נוי, די"ל דדקא התם מהניא מחשבתו לנוי משום דכך הוא האמת, דצריך לנוי, והוי רק נוי מצוה, אבל בתפילין, אין צריך למלבוש זה, דאי לאו איסור שבת, לא היה לובשו לשום מלבוש, ואף דמחשבתו זאת, מהניא להתיר איסור הוצאה בשבת, מ"מ לא מהניא, להפקיע שם דמצוה מהתפילין, ואיכא בל תוסיף, דנקרא מצוה וגם מלבוש, דתרווייהו איתנהו.

ג) ויש להסתפק, בישן בשמיני בסוכה כשירה, אלא דאינו יכול לצאת בה בזמנה מטעמא דמהב"ע מהו הדין לענין לעבור בב"ת, דאפשר לומר, דמהב"ע אינו גריעותא, במעשה המצוה, רק בקיומה, ולענין ב"ת לא בעינן קיום מצוה, רק מעשה גרידא (ושאלתי ד"ו מ"כ מו"ר הגר"ח זצ"ל ולא הכריע) ואם נאמר כן, אפשר ליישב קושית תוס' דל"ל קרא לפסול סוכה גזולה, ת"ל משום מהב"ע, וי"ל דנ"מ לענין הישן